

Reisindrukken en wat dies meer zij van een oud-planter XVII

door R. A. M. Vermeulen.

Thans wil ik U iets vertellen van de maté-cultuur in Brazilië. De maté groeit hoofdzakelijk in Zuid-Amerika en wel in het grootste gedeelte van Argentinië, Uruguay, vooral in Paraguay, doch ook in Brazilië. Men treft hier verschillende maté-soorten aan van het geslacht „Ilex”. De aanplantingen worden meestal aangetroffen in de Staten Rio-Grande do Sul, Santa Catharina, Paraná, het Westelijk gedeelte van Sao Paulo, het Zuiden van Matto Grosso en in Minas Gerass. De Ilexsoorten prefereeren vooral de hoogvlakten dezer Staten en groeien het best op eene hoogte van 500 tot 1000 meters. De maté produceert eene geurende en voor de nieren gezonde thee.

De rasechte Zuid-Amerikaan kan niet leven zonder zijn dagelijks terugkeerend maté-uurtje.

Er zijn vele soorten maté, doch als de beste worden hier genoemd:

1. de grootbladige Ilex paraguayensis latifolia;
2. de langbladige Ilex paraguayensis longifolia en
3. de kleinbladige Ilex paraguayensis augustifolia, achtereenvolgens hier genoemd:
 1. heroa matté de folhas grandes,
 2. heroa matté de folhas compridas,
 3. heroa matté de folhas pequenas.

De laatste is de beste soort, want hare bladeren geven een zeer fijnen, aromatischen drank.

Overigens zijn er vele minderwaardige soorten aangeplant, welke bittere en wrange thee produceeren.

Men brengt den aanplant in den grond middels zaailingen of bewortelde wortelstokken.

Men plant practisch het geheele jaar door, doch de beste plantmaanden zijn Augustus en September. Door de harde schalen ontkiemen de zaden zeer moeilijk en het duurt veelal 8 à 9 maanden eer de ontkiemde zaden definitief uitgezaaid kunnen worden. Er worden verschillende methoden toegepast om de zaden tot vluggere ontkieming te brengen. Na het ontkiemen worden de zaden uit hun zandbed genomen en naar beschaduwde, humusrijke, kweekbedden gebracht. Na een maand wordt de schaduw verwijderd als de jonge plantjes 3 stel bladeren hebben en circa 10 cm hoog zijn. Meestal wordt dan met het uitplanten gewacht tot de planten $\pm$ 6 maanden oud zijn en $\pm$ 1/2 meter hoog gegroeid zijn.

Ook wordt veel geplant middels bewortelde wortelstokken, welke schuin afgesneden met entwas

worden afgedekt om daarna tot de helft in den goed bewerkten bodem te worden geplant. De plantrijen zijn meestal 4 à 6 meters van elkaar verwijderd. Per ha worden ca. 500 à 625 boomen geplant, hetgeen grootendeels afhangt van de kwaliteit van den bodem. In het eerste jaar zijn de plantjes meestal nog zeer gevoelig, doch in het tweede en de volgende jaren is de aanplant meestal krachtig en gezond.

De oogst begint in het derde of vierde jaar, als de boomen ca. 2 meter hoog zijn. De oogst geschiedt op verschillende wijzen. Daar, waar in hoofdzaak roofofbouw wordt toegepast, wordt zeer extensief gewerkt. Men haalt radicaal alles weg, behalve de topbladen der sterkste takken. Daarna laat men den boom gedurende ca. 3 jaren aan zijn lot over, waarna opnieuw geoogst wordt.

In de oordeelkundig geplante maté-plantages, wordt jaarlijks ca. 1/3 van het blad weggenomen, zoodat zon, licht en regen steeds kunnen binnendringen en de boomen krachtig kunnen doorgroeien. De oogsttijd is van Februari tot eind September, doch de beste oogstmaanden zijn Mei t/m September. Het oogsten geschiedt met een speciaal daarvoor in den handel zijnd oogstmes (façao en foice). Aan het onderhoud van den aanplant wordt slechts weinig gedaan. Men volstaat met tweemaal per jaar wieden, hetgeen uitsluitend met den „hach” (patjol) geschiedt. De eerste maal in April en daarna nogeens in November/December. Tot vóór het oogsten worden steeds tusschen-cultures geplant, o.a. maïs, boonen, aardappelen e.d. In het algemeen levert een 4 tot 8 meter hoge boom, als de roofofbouw plukmethode wordt toegepast, $\pm$ 50 kg blad per boom, terwijl met den jaarlijks terugkeerenden oordeelkundigen pluk per boom $\pm$ 20 kg blad geoogst wordt. De lagere takken worden van den bodem uit geplukt, terwijl men om de zich hooger bevindende takken te kunnen plukken eenvoudig in den boom klimt.

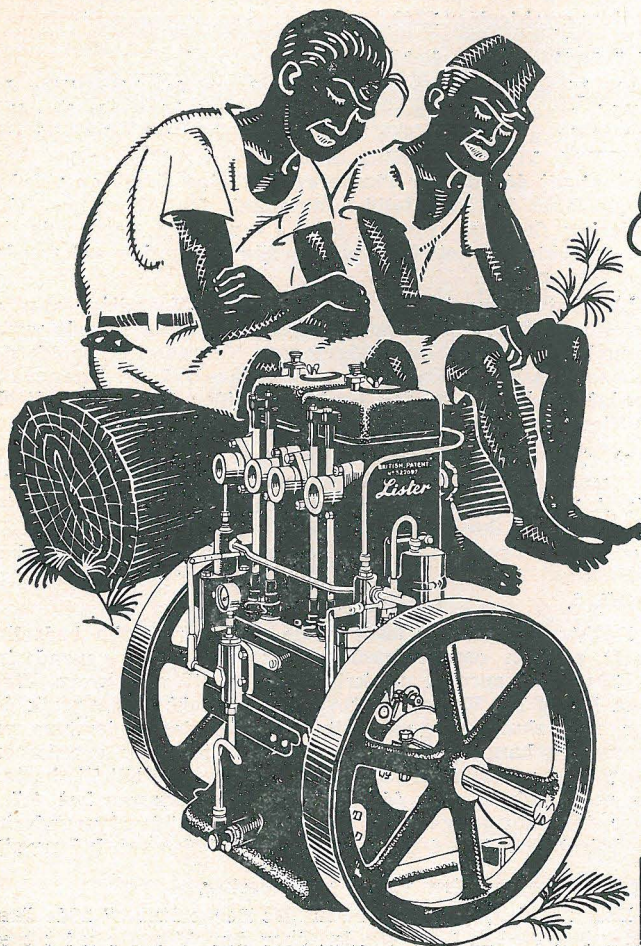
Vervolgens wil ik het een en ander in het kort vertellen over de bewerking van de maté. Tegelijk na den pluk worden de geoogste takken op groote hoopen gelegd. Ook de nog groene takken „hoefijzervormig” opgestapeld, en daarna in het midden een vuur aangestoken, terwijl aan de open zijde een beschutting uit nog groene, pasgekapte in den grond geslagen palen opgebouwd wordt. Daarachter bevindt zich tegen het vuur beschut de zoogenaamde „sapecador”, die de groene twijgen met beide handen

grijpt en ze onder voortdurend zwaaien eenige oogenblikken boven het vuur houdt, zoodat de bladeren een beetje verschroeien en verwelken. doch in geen geval zwart worden. Waar dit zelfs bij zeer geroutineerde „sapecadors” kan gebeuren, wordt tot dit eerste opervlakkige drogen (sapeco genoemd) onmiddellijk na het oogsten (recorte) overgegaan. Het liefst direct op de plaats der oogst zelf.

Daarna worden de sterkere en dikkere takken gespleten en dunnere van ± 1 cm dikte, wat men hier „quebra” noemt; deze worden in bundels van 30 tot 45 kg gebonden en door menschen en dieren naar die plaatsen vervoerd, waar ze het tweede drogingsproces ondergaan moeten. Deze plaatsen heeten „Carijó” of „Barbacuá” al naar gelang de toegepaste methode.

De zoogenaamde „Carijó” is een uit latten en staken opgebouwd beschot, meestal manshoog en ± 3 à 4 meters breed, terwijl de lengte zeer verschillend is. Hierop worden de niet te dicht op elkaar geperste bundels zoodanig opgestapeld, dat de bladeren naar boven en de takeinden naar onderen gericht zijn. Onder deze stelling van latwerk worden in rijen zwakke en weinig rookende vuurtjes gestookt, op onderlingen afstand van $\frac{1}{2}$ meter, welke middels water getemperd kunnen worden, opdat de vlammen niet omhoog kun-

nen slaan. Deze methode van drogen, welke dus direct boven het vuur geschiedt heet „dessecamento a fogo directo”. Het proces duurt 3 à 4 uren en wordt bij voorkeur des nachts 24 à 48 uren na het afsnijden der bebladerde twijgen uitgevoerd. Daar echter de rook direct op de bladeren neerslaat en een slechte kleur en onaangename smaak aan de thee geeft, wordt meestal in plaats van het directe drogen, het indirecte drogingsproces toegepast, „Barbacuá” genoemd. Men bouwt een hoog steil dak van smalle of bredere planken, dat naar twee of vier zijden afhelt. Onder dit schutdak verheft zich een 2 à 3 meter hoog uit sterk gebogen houtspanen bestaand voetstuk bijwijze van schoorsteen. Op circa 20 meters verwijderd wordt een diepe kuil gegraven, vanwaaruit een ondergrondsche gang, bijwijze van vuurgang naar den vloer van de „Barbacuá” afbuigt. Zoodra de uit elkaar gehaalde takkenbundels over den geheelen vloer van de „Barbacuá” zijn uitgespreid, wordt in den kuil een groot vuur gestookt. De door den vuurgang in de „Barbacuá” uitstroomende warmte dient om de maté-blaren te drogen. Gedurende het geheele drogingsproces, dat ongeveer 6 uren duurt, bevindt zich een oer-gehard mensch, de zoogenaamde „Urée”, in een onmenschelijke hitte te midden der twijgen-

*Een onvermoeibare
werkkraft!*

In het bijzonder heeft de één cylinder Lister-dieselmotor van het kleinste vermogen (3-3½ P.K.) een groote uitbreiding gegeven aan de mogelijkheden van toepassing van den modernen dieselmotor, speciaal op het gebied van de cultures. Een onvermoeibare werkkraft is de Lister-dieselmotor, juist daar waar de kosten vooral laag moeten blijven en naar den motor zoo goed als niet wordt omgezien. De zwaarste taak telt hij niet en loopt dagen en nachten achter elkaar met geen anderen eisch, dan zoo nu en dan het bijvullen van de brandstof, waaruit hij alles haalt wat er uit te halen is. In het langzaamlopende type kunnen wij leveren een 5/6 P.K. één cylinder en een 10/12 P.K. twee cylinder (als afgebeeld)

Lister DIESEL
MOTOREN
LINDETEVES-STOKVIS

bundels, die regelmatig gekeerd moeten worden, zoodat het drogen gelijkmatig en juist verloopt. Deze man moet een groote ervaring hebben om het juiste oogenblik te kennen, dat de bladeren hun juiste toestand van droging bereikt hebben. Van dezen man hangt zeer veel af. De bladeren moeten n.l. voldoende gedroogd zijn, dat zij gemakkelijk tot stofthee vermalen kunnen worden. Zij mogen echter in geen geval te droog of licht geschroeid zijn, daar dan het aroma hard achteruit gaat.

Na het drogen komen de bebladerde twijgen in de „Cancha” of „Molhador”, wat woordelijk vertaald ongeveer „maté-molen” beteekent. Dit is een primitief gebouwde draaimolen, welke door een paard in beweging gebracht wordt. Iets dergelijks dus als de primitieve suikermolens, welke wij op Sumatra in de omgeving van Fort de Kock (Matoer) door de Maleiers in gebruik zagen.

De molen breekt de droge twijgen in kleine stukjes, terwijl de bladeren van de takken gescheiden worden. De tot zoover bereide maté wordt dan in zakken verpakt en voor verdere bereiding en sortatie naar de zoogenaamde en zeer kostbare „engenhos” getransporteerd. Men gebruikt voor de verpakking steeds linnen zakken, die langere tijd, in groote en luchtige lokalen opgebaald blijven, tot de tijd daar is, dat hetzij hier te lande, hetzij in het buitenland de „engenhos” de finishing touch (beneficiamento) aan het product geven. Eerst hierna wordt de thee, hetzij in grootere balen of vaten, hetzij in kleine keurig verpakte kartonnen doosjes in den handel gebracht.

Hiermede heb ik U het een en ander verteld van de maté-cultuur, welke nog steeds, doch vooral voor enkele jaren, hier in Brazilië een groote bron van inkomsten gaf.

Plantersvereniging Semarang-Kedoe

Algemeene Vergadering gehouden te Semarang op Zaterdag 9 December 1939 om 9 u. v.m. in het Hotel du Pavillon.

Aanwezig zijn:

Van het Bestuur: A. J. Garretsen, Voorzitter, J. W. van Houten, W. van Stein Callenfels, C. de Vries, F. E. Veeren, J. S. Eikema, A.B.A. Dopheide, A. A. de Jager, Commissarissen.

Van de Leden: C. A. Wynschenk Dom (Djati-roenggo), A. S. Bolt (N. Gebangan), J. H. Swaving (Redjowinagoen), A. W. J. Krüger (Djomblang), M. Hahn (Wringinsarie), C. Eberwein (Seketjer Soemoerpitoe), C. J. Oosterhof (Satrian), Jhr. C. A. v. d. Poll (Kalitelo), J. W. Werkman (Melambong), F. H. Bisschop (Banaran), A. van Wingerden (Bodjongredjo), W. de Bruyn (Sringin), L. I. Stelma (Bandarredjo), Mevr. v. Driel van 't Hullenaar (Tlogo).

het Eere-lid: A. H. Meyer.

de Geïntroduceerden: Dr. C. Coolhaas (Dir. P. M. O. J.), Dr. Ir. F. W. Ostendorf (P. M. O. J.), Dr. J. G. Betrem (P. M. O. J.), Ir. J. M. Kist, Ir. D. de Graaff (Soekamangli), Ir. J. A. van Duyvendyk (Sil. Sawangan), Lindner (Mirandolle & Voûte), F. W. van der Spek (Ned.-Indische Koffie-propaganda), J. A. Wynschenk Dom (Djati-roenggo), J. W. zur Kleinsmiede (Soekamangli), H. E. A. Hilhorst (Secr. V. L. V.).

Opening.

De Voorzitter opent de vergadering om 9.15 v.m. en heet de aanwezigen welkom; in het bijzonder den Directeur en de Leden van den Staf van het Proefstation Midden-Oost-Java, den heer Meyer, den Leider der Ned.-Indische Koffiepropaganda, den heer van der Spek en den heer J. W. Werkman, Adm. der onderneming Melambong, die van buitenlandsch verlof is teruggekeerd.

Bericht van verhindering om deze vergadering bij te wonen werd ontvangen van den Voorzitter van het A.L.S., Dr. Ir. F. Kramer, den heer Ament, den Gouverneur van Midden-Java, den Resident van Semarang, den Directeur van het Proefstation West-Java, het Hoofd der Inspectie van het Boschwezen, den Hoofdvertegenwoordiger der S.C.S., de Inspecteurs der Arbeidsinspectie te Semarang en Djocja, het Hoofd van den Landb. Voorl. Dienst, den heer G. F. J. Bley en den heer Meynema (Adm. ond. Tjoeroeg).

De Voorzitter verzoekt den heeren J. W. Werkman, C. A. Wynschenk Dom, en C. A. v. d. Poll zich te willen belasten met de opneming der stemmen, uitgebracht voor de Bestuursverkiezing 1940.

Mededeelingen van het bestuur.

a) Naar aanleiding van een brief van den Voorzitter der C.P.V., waarin de aandacht wordt gevestigd op de bepaling vervat in artikel 30 van het Huishoudelijk Reglement van de C.P.V., krachtens welke de Raad van Advies onder meer bestaat uit één lid der Plantersvereniging Semarang-Kedoe, aangewezen bij schriftelijke stemming ter Algemeene Vergadering, deelt de Voorzitter mede, dat na de Bestuursverkiezing tot deze schriftelijke stemming zal worden overgegaan.

b) Ontvangen is een brief van den Voorzitter van de Commissie der Ned.-Indische Koffiepropaganda, waarin wordt aangeboden om op deze Algemeene Vergadering de Koffiepropaganda-Film te vertoonen, welk aanbod werd aanvaard, zoodat de heer van der Spek, de leider der Ned.-Indische Koffiepropaganda, straks genoemde film zal vertoonen.

c) Een brief van den Voorzitter van het A.L.S. werd ontvangen, waarin de aandacht wordt gevestigd op Circulaire No. A 1289 van 26 Mei, waarbij aan de leden der Syndicaten een afschrift der Ongevallen-regeling werd aangeboden. De Voorzitter van het A.L.S. deelde voorts mede te hebben vernomen, dat de Ongevallenverordening bereids is afgekondigd.

De Voorzitter deelt mede, dat het in zijn bedoeling heeft gelegen om te trachten voor de eerste vergadering in 1940 een spreker te krijgen voor dit onderwerp. Door hem is tot Dr. Kramer het verzoek gericht of mogelijk één der rechtskundigen van zijn kantoor dat onderwerp zou kunnen behandelen. Dr. Kramer heeft hierop geantwoord daarop nog nader te willen terugkomen. Wellicht bestaat de mogelijkheid dat één der medewerkers van het A.L.S. over deze aangelegenheid op de bedoelde Maartvergadering mededeelingen kan doen, welke voor de leden van belang zijn.

Goedkeuring notulen vorige vergadering.

Deze notulen, gepubliceerd in „De Bergcultures” 13de Jaargang No. 43 blz. 1527 worden door den Voorzitter